

Marjan Plavčak

Teze prof. dr. Franca Pedička o telesni vzgoji in njihov pomen za današnji čas na področju športne vzgoje

Izvleček

Dr. Franc Pediček je bil priznan filozof, psiholog in pedagog, ki je svoje delo in poslanstvo prenesel tudi na področje športne vzgoje, športa in rekreacije. V tistem času so bile njegove ideje in razmišljanja med najnaprednejšimi in so zagotovo imele velik vpliv na nadaljnji razvoj teh področij. Menim, da se del njegovih razmišljanj na področju športne vzgoje, športa in rekreacije lahko uporabi za oporo pri nastajanju novih idej in rešitev za danes. Pri analiziranju njegovih tez ugotavljam, da so nekatere bolj, druge pa manj aktualne še danes.

Ključne besede: Franc Pediček, šolska športna vzgoja, šolska telesna vzgoja.

The theses of Dr Franc Pediček on physical education and their importance in the present time in physical education

Abstract

Dr Franc Pediček was a renowned philosopher, psychologist and pedagogue who broadened his work and mission also in the area of physical education, sport and recreation. At the time, his ideas and thoughts were among the most advanced and clearly had a strong influence on the further development of these areas. We believe that some of his thoughts on physical education, sport and recreation can underpin the creation of new ideas and solutions for today. When analysing his theses we established that some are more and some less topical today.

Key words: Franc Pediček, sport education in school, physical education in school

■ Uvod

Kdo je dr. Franc Pediček? Do lanskega leta mi je bil dokaj neznana osebnost, dokler nisem o njem in njegovem delu izvedel nekaj več iz referata dr. Hermana Berčiča na 23. Mednarodnem posvetu športnih pedagogov Slovenije v Murski Soboti. In prav tam smo postavili izhodišče za pripravo posveta o dr. Francu Pedičku, saj smo med sklepi zapisali, da bo Zveza društev športnih pedagogov Slovenije organizirala okroglo mizo na temo dr. Franca Pedička. Za čas v začetku druge polovice prejšnjega stoletja je imel po našem mnenju zelo napreden pogled na takrat šolsko telesno vzgojo, saj je človeka obravnaval z različnih vidikov, pedagoškega, psihološkega, filozofskega in seveda telesnega, gibalnega, skratka kot celovito osebnost. O telesni kulturi oziroma športu je govoril celovito in jo obravnaval v segmentih telesne vzgoje, športa in rekreacije. Za šol-

sko telesno vzgojo je postavil enajst tez, ki jih bomo v nadaljevanju predstavili in jih opredelili tudi z vidika njihovega pomena za današnji čas. Večina teh tez je aktualnih še danes, saj se pri šolski športni vzgoji srečujemo s podobnimi problemi, kot so jih imeli v njegovem času. Zavedati se je treba le, da je nov čas prinesel nove poglede, ideje in načine reševanja tematike vezane na šolsko športno vzgojo.

■ Predstavitev enajst tez prof. dr. Franca Pedička

Dr. Franc Pediček ni prihajal s področja športa, ampak je bil dejansko teoretik, ki je svoja teoretična spoznanja iz psihologije, pedagogike in filozofije uspešno prenesel v teorijo in prakso tudi na športnem področju. Pri pisanju enajstih tez o naši šolski telesni vzgoji se je na-

slanjal na izkušnje svojih študentov Višje in Visoke šole za telesno kulturo in na izkušnje pedagoških delavcev v šolskem športnem okolju. Njegove teze razumemo predvsem kot kritiko slabosti takratne šolske telesne vzgoje. Prav tako pa tudi kot spodbudo za izboljšanje stanja na tem področju.

Pedičkov teze bomo predstavili skupaj s posameznimi vsebinskimi segmenti, ki so navedeni v alinejah:

1. Naša šolska telesna vzgoja še nima dovolj jasnih in trdnih usmeritev, kar se kaže v njenih različnih opredelitvah.
 - Vsestransko razvita osebnost.
 - Umsko, čustveno in socialno oblikovanje otroka.
 - Nejasne usmeritve šolske telesne vzgoje.
2. Naši šolski telesni vzgoji se do danes še ni posrečilo ustvariti pravega položaja v okviru šolskega sistema in pravega mesta v okviru naših šolskih vzgojno-izobraževalnih prizadevanj.
 - Enačiti šolsko telesno vzgojo z ostalimi predmeti je škodljivo.
 - Zagovarjal je posebnost in drugačnost telesne vzgoje.
3. Naša šolska telesna vzgoja je v prizadevanjih, da bi postala drugim šolskim predmetom enakovredno vzgojno-izobraževalno torišče, zašla v isti praksicistični intelektualizem brez duha. Ta praksicistično-intelektualistična zasnova šolske telesne vzgoje pa se ostro bije z ekspresivno-rekreativno.
 - Enakost predmeta so učitelji gradili na enak način kot pri drugih predmetih ne glede na posebnosti telesne vzgoje.
 - Ocena je tista, ki jih enači z drugimi.
 - Podpira intelektualni način, da napredne in učinkovite telesne vzgoje ne more bit brez učenja.
 - Učenje je osnova, temelj, nadgradnja tega pa je nova kvaliteta telesne vzgoje – ne le učiti, ampak znanje tudi uporabiti, sicer pridemo v intelektualizem
 - Telesna vzgoja ponuja splet svobodnih udejstvanj tudi za kasneje.
 - Zavzema se za ekspresivno rekreativno zasnovo telesne vzgoje (izražanje samega sebe, tekmovanje s samim seboj).
 - Ne zagovarja intelektualistično prakticistične zasnove (plezati moraš, ker boš to rabil pri planinarjenju, v borbi; na orodju delaš vaje zato, da si močan).
4. Izobraževalni koncept šolske telesne vzgoje ni izključno negativen, kot ni ekspresivno-rekreativni izključno pozitiven. Obe navedeni zasnovi se v pedagoški uspešni šolski praksi ne izključujeta, temveč prepletata in dopolnjujeta.
 - Zavzema se za dopolnjevanje in prepletanje obeh konceptov.
 - Poučevanje športnih vsebin je le prva stopnja šolskega pedagoškega dela.
 - Kreativno-rekreativna stopnja je nadgradnja in je zahtevnejša, saj od otrok zahteva ustvarjalnost, izraznost.
 - A past je v tem, ker lahko učitelj ob ustvarjalni svobodi prične lenariti, če otrok ne uči.
5. V naši šolski telesni vzgoji je še vedno vse preveč razširjen in cenjen didaktično-metodični formalizem. Pri učiteljih je še premalo zares žive in prave pedagoške ustvarjalnosti, a pri otrocih premalo zares prave ustvarjalne izraznosti ali ekspresivnosti.
 - Pedagoška ustvarjalnost je višja oblika pedagoškega dela kot didaktično-pedagoški formalizem.
 - Otroci pri telesni vzgoji ne išče samo koristi za svoje telo, temveč priložnost za svobodno izražanje in tekmovanje s samim seboj.
 - Pedagog je pravi pedagoški ustvarjalec.
6. V naši šolski telesni vzgoji je še vedno premalo pedagoškega demokratizma in humanizma. Otroci so še vedno vse preveč le vzgojni objekti, premalo pa hkrati vzgojni subjekti.
 - Pojavlja se pasivnost otrok pri športni vzgoji, ker so ob frontalnem pouku premalo aktivni.
 - To vodi v to, da so kasneje kot odrasli le še gledalci na tekmah.
 - Uporabiti morajo nove metode, npr. skupine.
7. V naši šolski telesni vzgoji je še vedno vse preveč biološkega pojmovanja celovitega področja telesne kulture.
 - Na otroka je potrebno gledati kot bio-psiho-socialno bitje.
 - Ne samo telesni dosežki, to je samo osnova, nadgradnja so otrokove duševne in socialne lastnosti.
8. V naši šolski telesni vzgoji je vse preveč kvantifikacije, vse preveč kulta števil in točk, preveč ocenjevalnega birokratizma, premalo pa ocenjevanja otroka kot celote, kot nedeljive razvijajoče se osebnosti.

- Merjenje rezultatov in ocenjevanje je značilno za učitelje, ki želijo napačno uveljavitev svojega predmeta.
 - Podan je predlog za drugačen način ocenjevanja telesne vzgoje.
9. V naši šolski telesni vzgoji je vse preveč razširjen telesnovzgojni oziroma športni »romanticizem«.
- Ni res, da sta telesna vzgoja in šport sama po sebi pozitivna.
 - Pozitivna sta šele takrat, ko prideta v zavest človeka kot vrednota sodobnega življenja.
10. V naši šolski telesni vzgoji še vedno nismo rešili nasprotja med individualizmom in kolektivismom.
- Teza se navezuje na množične nastope in menim, da je vezana tudi na politični sistem.
 - Eni so za individualizem, drugi za kolektivism.
 - Oboji imajo prav, dokler ni posameznik izročen na milost in nemilost skupnosti ali da skupnost postane objekt močne osebnosti.
 - Bolje je, če se iz množičnosti razvije individualizem.
11. Naši telesnovzgojni delavci so do danes že dosegli dokaj visoko stopnjo strokovne izobrazbenosti, a še vedno ni dovolj ustrezna njihova psihološka, pedagoška in širša kulturna izobrazba.
- Diletantizem in amaterizem v šolski telesni vzgoji je potrebno odpraviti.
 - Poleg strokovne izobrazbe se zavzema za poglobljeno psihološko, pedagoško in sociološko izobrazbo telesnovzgojnih pedagogov.
 - Telesnovzgojni delavec naj ima tudi kulturno širino. Premagali bomo nasprotje med telesno in duhovno.

■ Kje vidimo njihov pomen za današnji čas

Šolska športna vzgoja se je v preteklih letih razvijala in danes lahko govorimo o sodobnem in strokovnem poklicu športne vzgoje. Več dejavnikov je vplivalo na to, da smo področje šolske športne vzgoje v vseh teh letih razvijali in ga dvignili na razmeroma visoko raven. Zagotovo pa je kamenček v mozaiku te uspešnosti športne vzgoje v šolah prispevala tudi katera izmed tez dr. Franca Pedička. V tem vidim pomen njegovih tez za današnji čas. Kritike in slabosti takratne telesne vzgoje in primerjava z današnjim stanjem pomenijo, da smo

Marjan Plavčak med predstavitvijo.

Foto: Bogdan Martinčič

pri vsem dosedanjem delu izboljševali tisto, kar je bilo označeno, da bi moralo biti boljše. Oglejmo si Pedičkove teze skozi prizmo današnjega časa.

- Že sama opredelitev predmeta in postavitve cilje v učnem načrtu nam povedo, da je bil napravljen velik korak naprej. Menim, da ima naša šola precej jasne usmeritve in pri športni vzgoji postavljene cilje, ki jih dosegamo v času šolanja otrok. V sodobnem učnem načrtu imamo splošne cilje in nato še operativne cilje po triletnih osnovnošolskega izobraževanja. V opredelitvi predmeta pa so zajete stvari, ki lahko dajo odgovor na trditve v več tezah dr. Franca Pedička. Šolska športna vzgoja je nenehen proces bogatenja znanja, razvijanja sposobnosti in lastnosti ter pomembno sredstvo za oblikovanje osebnosti in odnosov med posamezniki. Z redno in kakovostno športno vadbo prispevamo k skladnemu bio-psihosocialnemu razvoju mladega človeka, sprostitvi, nevtralizaciji negativnih učinkov večurnega sedenja in drugih nezdravih navad. Ob sproti skrbi za zdrav razvoj ga vzgajamo in učimo, kako bo v vseh obdo-

bijih življenja bogatil svoj prosti čas s športnimi vsebinami. Z zdravim življenjskim slogom bo tako lahko skrbel za dobro počutje zdravje, vitalnost in življenjski optimizem.

- Šolska športna vzgoja se vse bolj umešča v šolski sistem. Ocenjevanje je enako za vse predmete. V predlogih sprememb zakonodaje se želi športni vzgoji, prav tako pa tudi drugim predmetom, ki imajo v poimenovanju svojega predmeta besedo vzgojni, odvzeti poudarek na vzgojni, saj so vsi šolski predmeti vzgojni in ne samo nekateri. Vendar pa je do prave enakovrednosti še daleč.
- Ocena nas z drugimi predmeti enači in nam daje občutek enakosti pomena šolske športne vzgoje. Seveda pa se zavedamo posebnosti športne vzgoje in to moramo pri našem delu upoštevati. Ko se otroci nekaj naučijo, lahko sami to povežejo, oblikujejo, sestavljajo v neko novo celoto.
- Otroka moramo najprej naučiti športnih vsebin, zatem pa lahko delo nadgrajujemo in povezujemo v obliki medpredmetnega povezovanja in šole v naravi. Osnovna šola pa mora po zakonodaji ponuditi šolo v naravi s poudarkom na plavanju in na zimskih dejavnostih. Kot smo že omenili, se praktično delo in teorija v športni vzgoji prepletata in običajno se teorija podaja ob praktičnem delu, ne ločeno od gibalnih aktivnosti otrok.
- Menimo, da ima športni pedagog precej svobode, da v praksi udejanji zahteve iz učnega načrta za športno vzgojo. Ima vrsto možnosti, da uporabi celo vrsto sodobnih metod poučevanja, da otroci naučeno uporabijo v različnih kombinacijah in z uporabo različnih sredstev, če se pri tem omejimo že samo na informacijsko komunikacijsko tehnologijo.
- Zagotovo teza o premalem demokratizmu in humanizmu danes ne drži, saj športni pedagog pri načrtovanju dela izhaja iz učenca ter njegovih sposobnosti in različnosti. Pri delu pa uporablja različne metode, da je delo pri uri športne vzgoje bolj aktivno. To pa tudi mora biti, da dosežemo vpliv na otrokov organizem.
- Učitelj pri svojem delu sledi izhodiščem, da je športna vzgoja sredstvo celostnega razvoja otroka in mladostnika ter da igra služi kot vir sprostitve in sredstvo vzgoje. Športna aktivnost je protiutež sedečemu načinu sodobnega življenja, v katerem se otrok premalo giblje. Pri športni vzgoji otroka vzgajamo in

učimo, kako bo v vseh obdobjih svojega življenja bogatil svoj prosti čas.

- Menimo, da bi pri današnji športni vzgoji lahko včasih upoštevali kakšen rezultat v številkah in točkah več za vrednotenje celovitega dela otroka. Pri tem pa je treba gledati na otrokov individualni napredek. Zagotovo pa je športna vzgoja kot šolski učni predmet vpeta v vso birokracijo, ki je zahtevana pri vseh šolskih predmetih, in mislimo, da bi jo moralo biti manj. Pri športni vzgoji bi moral športni pedagog skrbeti za gibalne aktivnosti otrok, ki naj bi bile kakovostne in količinsko tako obsežne, da bi imele ugoden vpliv na otrokov razvoj.
- Tudi v današnjem času se zavedamo, da samo ukvarjanje s športom ni dovolj zato, da bi bil šport sam po sebi koristen. Z učenjem in vzgojo je treba prenesti vrednote v zavest otroka, kar mu bo kasneje koristilo v življenju.
- Menimo, da je ta teza v današnjem času manj pomembna kot v času delovanja dr. Franca Pedička, saj se nanaša tudi na politično ureditev. Če pa jo razložimo na način, kjer uporabimo njegov zapis, ki govori, da je primernejše, če se iz množičnosti razvije individualizem, pa pridemo do interesnih dejavnosti, oddelkov z dodatno športno ponudbo in šolskih športnih tekmovanj.
- Športni pedagogi so v današnjem času v lastnem izobraževanju zelo napredovali. V času študija pridobijo široka znanja, ne samo športna. Šolski sistem predpisuje visokošolsko oziroma univerzitetno izobrazbo za vse učitelje. Športni pedagogi se izobražujejo na stalnih strokovnih izobraževanjih in sodelujejo pri številnih projektih na nivoju države. A kot je veljalo v času dr. Franceta Pedička, lahko tudi danes rečemo, da je izobraževanje in dodatno izobraževanje nujno, saj gre razvoj na področju šolske športne vzgoje in sorodnih področij z veliko hitrostjo naprej.

■ Sklep

V tezah, ki jih je postavil dr. Franc Pediček, je zagotovo veliko resnice. Njegove teze obravnavajo tematiko, s katero se srečujemo tudi danes, in sicer na način, ki velja za današnje dni. Te teze so nam lahko izhodišče, ki ga je potrebno dopolniti in prenesti v današnji čas, pri razmišljanju o idejah in rešitvah določene problematike s področja šolske športne vzgoje. Pomen njegovih tez za današnji čas vidimo predvsem v tem, da ugotovimo, kaj smo od zapisa njegovih tez dosegli in kaj je

bolje ter kakšne so možnosti, da se stanje še izboljša, in dvignemo športno vzgojo še na višjo kakovostno raven. Ob prebiranju njegovih tez pa lahko s primerjavo stanja v praksi ugotavljamo, kaj vse se je že spremenilo na bolje od takrat, ko je dr. Franc Pediček objavil svoje teze. Prebiranje njegove literature ni zanimivo samo z vidika posebnosti jezika in terminologije takratnega časa, ampak nam daje v razmislek to, kako napredne poglede na svet je imel in kako bi nam njegovo razmišljanje pomagalo reševati zagate in težave tudi v današnjem času. Med športnimi pedagogi, tudi mlajšimi, dr. Franc Pediček ni neznanka. Prepričani smo, da smo s 23. Mednarodnim posvetom športnih pedagogov Slovenije in znanstveno strokovnim posvetom o

dr. Francu Pedičku uspeli njegovo delo in razmišljanje predstaviti širši strokovni javnosti. S tem pa smo dosegli, da se je védenje o njegovem delu in idejah razširilo in poglobilo.

■ Literatura

1. Pediček, F. (1970) *Pogledi na telesno vzgojo, šport in rekreacijo*.
2. Kovač, M. (2011) *Učni načrt: program osnovna šola. Športna vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo.
3. Berčič, H. (2010) Dr. France Pediček in njegov prispevek k bogatenju športa, športne vzgoje in športne kulture Slovencev. V *Zbornik 23. mednarodnega posveta športnih pedagogov Slovenije str. 21–25*. Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.

Marjan Plavčak, prof. športne vzgoje
marjan.plavcak1@gmail.com